לא תאכל: גירי וחרורי: מנלן אמר רב חסדא דאמר קרא [1]וכל הנבדל מטומאת גויי הארץ אליהם: ממזרי: מנלן דכתיב [2]וישמע סנבלט החרוני וטוביה העבד העמוני וכתיב [3]כי רבים ביהודה בעלי שבועה לו כי חתן הוא לשכניה בן ארח ויהוחנן בנו לקח את בת משלם בן ברכיה [ה]קסבר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר[ו] הניחא למ"ד הולד ממזר אלא למאן דאמר [ז]הולד כשר מאי איכא למימר ותו ממאי דהוו ליה בני דילמא לא הוו ליה בני ותו ממאי דהכא הוו להו וסליקו דילמא התם הוו אלא מהכא [4]ואלה העולים מתל מלח תל חרשא כרוב אדון ואמר ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם תל מלח אלו בני אדם שדומים מעשיהם למעשה סדום שנהפכה לתל מלח תל חרשא זה שקורא אבא ואמו משתקתו ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם זה הוא אסופי שנאסף מן השוק כרוב אדון ואמר אמר רבי אבהו אמר אדון אני אמרתי יהיו ישראל לפני חשובים ככרוב והם שמו עצמם כנמר איכא דאמרי אמר רבי אבהו אמר אדון אע"פ ששמו עצמם כנמר הן חשובים לפני ככרוב אמר רבה בר בר[ח] חנה כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו מעלה עליו הכתוב כאילו חרשו לכל העולם כולו וזרעו מלח שנאמר ואלה העולים מתל מלח תל חרשא אמר רבה בר רב אדא אמר רב [ט]כל הנושא אשה לשום ממון הויין לו בנים שאינן מהוגנים שנאמר [5]בה' בגדו כי בנים זרים ילדו ושמא תאמר ממון פלט תלמוד לומר עתה יאכלם חדש את חלקיהם ושמא תאמר חלקו ולא חלקה תלמוד לומר חלקיהם ושמא תאמר לזמן מרובה ת"ל חדש מאי משמע אמר רב נחמן בר יצחק חדש נכנס וחדש יצא וממונם אבד ואמר רבה בר רב אדא ואמרי לה אמר רבי סלא אמר רב המנונא [י]כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה רוצעו [כ]ותנא על כולם אליהו כותב והקב"ה חותם אוי לו לפוסל את זרעו ולפוגם את משפחתו ולנושא אשה שאינה הוגנת לו[ל] [א] אליהו כופתו והקב"ה רוצעו [מ]וכל הפוסל פסול ואינו מדבר [ב] בשבחא לעולם ואמר שמואל [נ]במומו פוסל ההוא גברא דמנהרדעא דעל לבי מטבחיא בפומבדיתא אמר להו הבו לי בישרא אמרו ליה נטר עד דשקיל לשמעיה דרב יהודה בר יחזקאל וניתיב לך אמר מאן יהודה בר שויסקאל דקדים לי דשקל מן קמאי אזלו אמרו ליה לרב יהודה[ס] שמתיה אמרו רגיל דקרי אינשי עבדי אכריז עליה דעבדא הוא[ע] אזל ההוא אזמניה לדינא לקמיה דרב נחמן אייתי פיתקא דהזמנא אזל רב יהודה לקמיה דרב הונא אמר ליה איזיל או לא איזיל אמר ליה [פ]מיזל[צ] לא מיבעי לך למיזל משום דגברא רבה את אלא משום יקרא דבי נשיאה קום זיל אתא אשכחיה דקעביד מעקה אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב הונא בר אידי אמר שמואל [ק]כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה א"ל פורתא דגונדריתא הוא דקא עבידנא א"ל מי סניא מעקה דכתיב באורייתא או מחיצה דאמור רבנן א"ל [ר]יתיב מר אקרפיטא א"ל ומי סני [ש]ספסל דאמור רבנן או איצטבא דאמרי אינשי א"ל ליכול מר אתרונגא אמר ליה הכי אמר שמואל כל האומר אתרונגא תילתא ברמות רוחא או אתרוג כדקריוה רבנן או אתרוגא דאמרי אינשי אמר ליה לישתי מר אנבגא אמר ליה מי סני איספרגוס דקריוה רבנן או אנפק דאמרי אינשי אמר ליה תיתי [ת]דונג תשקינן אמר ליה הכי אמר שמואל [א]אין משתמשים באשה קטנה היא בפירוש אמר שמואל [ב]אין משתמשים באשה כלל בין גדולה בין קטנה נשדר ליה מר שלמא לילתא א"ל הכי [ג]אמר שמואל [ד]קול באשה ערוה אפשר ע"י שליח א"ל הכי אמר שמואל
אין

לא תאכל. ואפילו זרע אין לה ושבה אל בית אביה[פ] חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק[ע]: **לשכניה בן ארח.** ישראל היה: **והו ממאי דהוו להו בני.** לטוביה ולבנו נשים הללו מבת שכניה ומבת משלם: **והו.** אפי' היו להם ממאי דמבבל עלו אותם נשים ובניהם דילמא בארץ ישראל נותרו בימי גדליה אותם שכניה ומשלם ושם נשאו טוביה ובנו את בנותיהם [פ](ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם היינו שתוקי ואסופי): **למעשה סדום.** שהיו מגלי עריות דכתיב (בראשית יג) רעים וחטאים רעים בגופם וחטאים בממונם ואמרינן בחלק (סנהדרין דף קט.) דמחי לאתתא דחבריה ומפילה א"ל תהוי גבן עד דמעברא [ט]הרי ממזרים לגבי ישראל: **חרשא.** לשון מחרישה[ק]: **בית אבותם.** אביו: **וזרעם.** אמו: **זה אסופי.** דאילו שתוקי מכיר להודיע אמו שהיא מישראל והכא לא ידעו אם מישראל הם: **אמר אדון.** מסרס המקרא ודריש אדון כמו אדון אומר כמו אמר: **אדון.** הקב"ה: **ככרוב.** קדושים ככרובי הקדש כחיות הקדש דכתיב ביה (יחזקאל י) פני הכרוב: **כנמר.** כחיה זו שאינה מקפדת בזוג חבירתה: **כאילו חרשו כו'.** משום דלא יכלו להגיד יחוסם קרי להו תל מלח. חרשא לשון חורש: **בנים זרים.** מאשה פסולה לו ולשם ממון נסבה כדמסיים קרא יאכלם חדש את חלקיהם ממון שנשאה בשמו יאכלם בחדש אחד: **ושמא תאמר חלקו.** כגון נכסי צאן ברזל: **ולא חלקה.** כגון נכסי מלוג דהיא לאו איסורא עבדא שחורה לינשא למיוחס: **שאינה הוגנת.** פסולה לו: **כופתו.** הלוקה בב"ד כופתין שתי ידיו על העמוד במסכת מכות (דף כב:). כופתו קושרו: **רוצעו.** מלקיהו ברצועה: **ועל כלם.** כהנים לויים וישראלים: **אליהו כותב.** מאי דקאמר ואזיל אוי לו לפוסל זרעו ולפוגם את משפחתו כגון שנשא אשה שאינה הוגנת לו. [ר](האי אליהו לאו אליהו דכתיב במקרא הוא דא"כ מקמי דהוה אתי מאן כתביה אלא שם מלאך הוא שהוא סופר למעלה): **כל הפוסל.** מגדף תמיד את המשפחות הוא עצמו פסול. ואינו מדבר בשבחה [ש]לעולם אין דרכו של פסול לדבר בשבח הבריות לעולם: **נטר עד דשקיל שמעיה דרב יהודה.** המתן עד שיטול שלוחו של רב יהודה שעומד כאן ליטול: **בר שויסקל.** לשון גנאי גרגרן אוכל שויסקי צלי כדאמר בפסחים (דף נ.) באימורי פסח מצרים מאן לימא לן דלא שויסקי עבדינהו בשם רבינו הלוי: **שמתיה.** כדאשכחן דמנדים לכבוד הרב במועד קטן (דף טז.): **אמרו ליה.** לרב יהודה רגיל ההוא גברא דקרי לאינשי עבדי: **לקמיה דרב הונא.** לימלך בו אם יש לו לילך לפני רב נחמן: **לא מיבעי לך למיזל.** לפני רב נחמן שאתה גדול ממנו ואתה ראש בפומבדיתא. ורב נחמן ראש בנהרדעא ודיין לראש גלותא וחתניה דבי נשיאה כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין דף קכד.) משום דרב נחמן חתני' דבי נשיאה הוא מזלזל בשמעתיה דר' יוחנן: **יקרא דבי נשיאה.** שהוא חתן הנשיא: **אסור לעשות מלאכה בפני שלשה.** שגנאי הוא ושפלות לדור שכפופים לזה שאין לו מי שיעשה מלאכתו: **דגונדריתא.** היינו מעקה באחד הלשונות: **מי סני.** כלומר מכוער ושנוי לשון תורה ולשון שאר בני אדם שאתה מדבר בעמקי שפה. ומתכוין היה רב יהודה לתופסו בדבריו [ת]לקנטרו להודיעו שלא היה לו להנשא עליו להזמינו לפניו: **אקרפיטא.** ספסל: **תילתא ברמות רוחא.** מתוך שמגיס רוחו גסה הוא מגנה בדיבורו: **אנבגא.** כוס שהוא רביעית והיו רגילין לשתות כוס אחד ממשקה העשוי לשתותו שחרית וקוריהו אספרגוס במסכת ברכות (דף נא.): **אנפק.** כוס של רביעית ולשון אנפק היה שגור בפיהם: **תיתי דונג.** תבא בתי שכך שמה: **אין משתמשין באשה.** שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים: **קטנה היא.** רב נחמן קאמר לה: **ילתא.** שם אשתו: **קול באשה ערוה.** שנאמר[א] השמיעיני את קולך ואם אשאל בשלומה תשיבני: **אמר ליה רב נחמן אפשר.** לשלוח לה שאילת שלום ע"י שליח:
אין

מסורת הש"ם

א) [כת"י: וקסבר], ב) [לעיל סח ע"ב ע"ש], ג) [כת"י: בר רב הונא], ד) תס' ד"ה פ"א, ה) [בשאלתות סימן מ"א פ' ואתה לימא תנא נמי הכי על כולם וכו'], ו) [כת"י וע"י טעף: שכל הנושא אשה שאינה הוגנת לו], ז) [כת"י וע"י טעף: אפיק שיפורי ושמתיה אמרו ליה רגיל וכו'], ח) [עי' לעיל כח ע"א], ט) [רש"ל מוחק מיזל], י) [כת"י וע"י: ליתיב], כ) [בע"י הגי' איצטבא דאמור רבנן או ספסל דאמרי אינשי], ל) [נ"ל דידק כ"ה בשאלתות], מ) לקמן פא., נ) כתובות כד., ס) [ויקרא כג, יג], ע) [יבמות סח ע"ב], פ) רש"ל מ"ז, צ) [כרש"י שבע"י: והוו], ק) [כרש"י שבע"י: מחרישין], ר) רש"ל מ"ז [כרש"ל שלפני דפוס קראקא דאיתי דמדרגה שהוא מקיים וכתב דכן נ"ל כרש"י], ש) [כרש"י שבע"י: של עולם], ת) [כרש"י שבע"י: ולקנטרו וכו' להתנשא עליו], א) [שיר השירים ב].

הגהות הגר"א

[א] גמ' ולנושא אשה שאינה הוגנת לו (אליהו כופתו והקב"ה רוצעו) תא"מ וה"ב בע"י ל"ג לה: [ב] שם ואינו מדבר בשבחו של עולם כצ"ל:

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל"ג טוש"ע אה"ע סי' ד וסעי' ה וסעי' יט:
ט ב טוש"ע אה"ע סי' ב סעי' א בהג"ה:
י ג ד מיי' פי"ט מהל' איסורי ביאה הל"ז טוש"ע אה"ע סי' ב סעיף ב:
יא ה טוש"ע חו"מ סי' ז סעי' ו וסי' קכד:
יב ו מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין הל"ד סמג לאוין רח טוש"ע חו"מ סי' ח סעי' ד:
יג ז מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל"ה סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כא סעי' ה:
יד ח מיי' שם הל' ב טוש"ע או"ח סי' עה סעי' ג:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הַשָּׁבִים מֵהַגּוֹלָה וְכֹל הַנִּבְדָּל מִטֻּמְאַת גּוֹיֵ הָאָרֶץ אֲלֵהֶם לִדְרֹשׁ לַיְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: עזרא ו כא
2. וַיִּשְׁמַע סַנְבַלַּט הַחֹרֹנִי וְטוֹבִיָּה הָעֶבֶד הָעַמֹּנִי וַיֵּרַע לָהֶם רָעָה גְדֹלָה אֲשֶׁר בָּא אָדָם לְבַקֵּשׁ טוֹבָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: נחמיה ב י
3. כִּי רַבִּים בִּיהוּדָה בַּעֲלֵי שְׁבוּעָה לוֹ כִּי חָתָן הוּא לִשְׁכַנְיָה בֶן אָרַח וִיהוֹחָנָן בְּנוֹ לָקַח אֶת בַּת מְשֻׁלָּם בֶּן בֶּרֶכְיָה: נחמיה ו יח
4. וְאֵלֶּה הָעוֹלִים מִתֵּל מֶלַח תֵּל חַרְשָׁא כְּרוּב אַדּוֹן וְאִמֵּר וְלֹא יָכְלוּ לְהַגִּיד בֵּית אֲבוֹתָם וְזַרְעָם אִם מִיִּשְׂרָאֵל הֵם: נחמיה ז סא
5. בַּייָ בָּגָדוּ כִּי בָנִים זָרִים יָלָדוּ עַתָּה יֹאכְלֵם חֹדֶשׁ אֶת חֶלְקֵיהֶם: הושע ה ז

תוס' ר"י הזקן

רב יהודה היה ראש בפומבדיתא. נטר. המתין עד שיטול שלוחו של רב יהודה. בר שויסקל. דרך גנאי אמר. ודו"ש פירש גרגרן אוכל צלי ואשכחן בפסחים [צו, א] ודילמא שויסקל עבדו, כלומר צלי.